

Mileta Aćimović Ivković

USMERENO ČITANJE

(Vladislava Gordić Petković: *Mistika i mehanika, Stubovi kulture, Beograd, 2010)*

U reči pre početka ove svedene esejičko-kritičke knjige, autorka kazuje da je čine tri grupe tekstova. Prvi od njih su posvećeni razmatranju fenomena ženskog, drugi dramskog, a treći pripovednog umeća. Pri tom ona ističe kako „pisanje o knjigama proishodi iz ljubavi“, i to one ljubavi koja „stalno nešto traži, koja ispituje i dosađuje.“ Ta ispitivačka ljubav ovde je bila usmerena ka hermeneutičkom traganju za onim „skrivenim mehanizmom“ uz čiju se pomoć ostvaruje književno-umetnički priraštaj smisla i „metafizički efekat“. Zbog toga je ona i bila opredeljena da u tekstovima i stvaralačkim opusima koje je razmatrala koncentrisano, usmereno i posvećeno prepoznaće njihovu „mističnu mehaniku“. A ona je ovde drugo ime za stvaralački postupak i, podrazumevajuće, brojne činjenice koje su s njim u vezi.

Čitanje književnosti i kulture se tako u tekstovima ove savremenim poststrukturalističkim teorijskim usmerenjima posvećene autorke obavlja sa namerom da se, pored činjenica koje ukazuju na konzistentnost sinkretičkog metoda, dostoјno afirmišu i neki od pažnje društvene i stvaralačke prakse, skrajnuti i zakriveni fenomeni i vrednosti. Iz tog razloga se njena istraživačka žiža i usmerava na „ženski glas u književnoj istoriji“, ili na „ludilo“ i „alternativne svetove“ izabranog pisca, koliko i na neka hermeneutički ovladana smisao na polja u kojima se čitaocu jasnije ukazuju neki diferencijalni elementi stvaralačkog kosmosa jednog autora, kakvi su, recimo, „identitet i farsa“ u dramama Borislava Pekića. Pri takvom interpretativnom čitanju, autorka, veoma precizno aktivira čitav niz savremenih teorijskih postavki: od naratoloških do književno-istorijskih i kulturoloških. To je posebno vidno u onim slučajevima kada pristupa komparativnoj analizi književnih tekstova, između kojih prepoznaće latentna mesta značenjskih dodira, različitim formalnim i smisaonim podudarnosti i analogija. Takvi su tekstovi, po pravilu koje podupire njena dinamično vođena rečenica i stil obeležen performativnom jasnoćom kao i nemetljivom akademskom merom u izlaganju, najsadržajniji i, moguće, najostvareniji u ovoj knjizi.

U jednom takvom tekstu u kojem se razmatraju „Forme dnevničkog i ispovednog“, može da se uoči ono što je tipično za interpretativni pristup i način ove autorke koja nije okrenuta samo vrednostima savremenosti, već je jednako posvećena i onome što dolazi iz područja književne i kulturne istorije iz kojeg dolazi i Šekspir – njen izabrani pisac. U tom je tekstu, posvećenom jednoj naratološkoj temi, vidno prisutan sažet i informativan teorijski okvir unutar kojeg se „kompleksnost pripovedača u prvom licu“ pouzdano sagledava na podlozi šireg čitalačkog iskustva i istraživačkog opredeljenja, odnosno konkretnog primera. Za primer je izabran roman *Beli tiger Aravinde Adige*, nama manje poznatog pisca, ali je u teorijskom ekskursu autorka pokazala sposobnost i veština da teorijsko znanje saobrazno i funkcionalno aktivira, i na taj način dođe do jasnih uvida o ontološkoj i episte-

miološkoj nepouzdanosti/nestabilnosti pripovedača u prvom licu. Uopšte je treća grupa tekstova u kojima teorijsko u određenoj meri preseže („Književni junak kao interes teksta“, „Prisvajanje zapleta“), pokazala u kojoj je meri ova autorka zainteresovana za (post)modernu književnost koju ona flakerovski vidi kao „stilsku formaciju“, kao i to iz koje istraživačke perspektive i sa kojim namerama ona pristupa njihovom interpretativnom opisivanju.

Zainteresovanost za lice savremenosti posebno je izražena u završnom tekstu u kome se ispituje fenomen kanadskog pisca Dejvida Koplanda, odnosno „generacije X“, a ona, opet, uzima za globalnu metaforu krize identiteta. Otuda i postaje moguće da se kaže kako je zainteresovanost za *pitanja identiteta i ideologije* jedno od opštih mesta ove angažovane hermeneutike. Zbog toga se u ovim tekstovima, čak i kada je istraživačka pažnja pretežnije okrenuta pitanjima individualno-stvaralačke poetike: „apropijacija motiva“, perspektive (fokalizacije), jezika i pisma, uočava jasna svest o potrebi da se u njima ispita i „rodni, etnički i kulturni faktor“ koji se, često, ako ne baš tendenciozno a ono, rekosmo, usmereno, dovodi u vezu sa pitanjima zasnivanja, oblikovanja, ugroženosti i gubljenja identiteta. Na taj način se uočava i određena intelektualna i analitička posebnost, može se reći i *interpretativni profil*, koji izgrađuje ova, u savremene književne teorije i stvaralačku scenu upućena produktivna autorka, čiji lepo pisani tekstovi i rezani kritički stavovi ne ostaju bez pozitivnog odziva javnosti.

Međutim, nisu ti stavovi i uvidi lišeni imanentne korektivne zaoštrenosti spram preovlađujućeg diskursa, niti su oni uvek artikulisani akademski umekšano i zaobljeno. Zanimajući se koliko za knjige koje „pomeraju granice čitalačke recepcije i kritičke evaluacije“ i tragajući za razlozima njihove relevantnosti, Vladislava Gordić je stala na kritički usmereeno stanovište kako je jezik nove srpske književnosti više tumačen kao: „politički nego poetički, više je posmatran kao strategija manipulacije, nego kao sredstvo kreacije.“ A u vezi sa tim i da: „Put ženske književnosti nalikuje iskušenju i trpljenju kakvo se postavlja pred junake hrišćanskih alegorija koji žele da dosegnu spasenje duše i večiti mir“, kao i to da su „žensko i Žensko“ za srpsku književnu tradiciju „jednako adut i problem“.

Ovakvi samosvojni i inherentni stavovi utemeljeni su u hermeneutičkoj volji da se na zaseban način, koji je u saglasnosti sa intelektualno-teorijskim horizontom savremenosti, čita i tumači književnost. Otuda se delo Todora Manojlovića izmešta iz „zaklonjenih uglova“ srpskog književnog kanona i interpretativno privodi zoni njegovog šireg centra. Kao što se, iz tako postavljene perspektive, jednako čini da je „Pekić anticipirao postkolonijalnu relativizaciju zvaničnih verzija istorije i kanonskih tekstova“. I upravo se u toj žizi koja se razaznaje i razume kao zaseban „ključ“ u kojem se čitaju književni tekstovi, sustiću ukupna (a usmerena) stremljenja ove interpretatorke.

Čitana u „ključu rodne nelagodnosti“, ili „iz perspektive kritičke svesti koja barata pojmovima rodnih predstava, kulturnih identiteta, Razlike i Drugog“, književnost i literatura bivaju delom lišeni nekih čvrstih uporišta. Relativizacija nasleđenih humanističkih znanja i predstava, a pogotovo istorijskih utemeljenja, u ovakvom čitanju postaju njegov spiritus movens. Tako iskazana kritička samosvest u kojoj nasleđene predstave i *velike naracije* bivaju detronizovane, a neka zapostavljena ili prečutana intelektualno-umetnička svojstva i vrednosti naknadno izdvojeni, u ovoj je esejističko-kritičkoj knjizi modernističkih predstava i polemičkih uvida zadobila saznajno prvenstvo. Jer, moderna je prema nasleđenim tradi-

cionalnim predstavama i vrednostima iskazivala jasnu distancu, naglašeno kritički, pa i negatorski stav. A ovaj je interpretativni pristup tako podešen da prema stabilizovanim predstavama i sistemima vrednosti uvek pristupa sa samosvesnom namerom da se oni ne prihvate bez rasudne distance, skepse i preispitivanja već da se, doktrinarno i dosledno, proveri i preispita njihova aktuelnost, reprezentativnost i vrednost. Zbog toga je Vladislavi Gordić, između ostalog, tako drag (post)moderni stvaralački „ljupki teror igre“ i, uopšte, subverzivno odstupanje od etabliranog, inercije, srednjeg puta, kanona. A to pokazuje u kojoj je meri intenzivan, i u kom je analitičkom smeru voljno upravljen, njen intelektualno-istraživački poriv i duh kojim je ova knjiga, tako upečatljivo, prožeta i označena.